

PODSTAWY WIEDZY O PRAWIE UNII EUROPEJSKIEJ.

1. Podstawowe informacje o wspólnotach europejskich i Unii Europejskiej.

- Postulaty nowego porządku pokojowego po II Wojnie Światowej.
- Podczas kongresu w Hadze w maju 1948 r. liderzy życia społecznego, kulturalnego i politycznego Europy, skupieni w Ruchu Europejskim domagali się powołania do życia Zgromadzenia Europejskiego.
- Idea ta została urzeczywistniona wraz z powołaniem 5 maja 1949 roku Rady Europy, która narodziła się z kompromisu między stanowiskiem francusko-belgijskim i brytyjskim w sprawie charakteru organizacji.
- Inicjatywa francuskiego ministra spraw zagranicznych Roberta Schumana, który proponował połączenie przemysłów węgla i stali Francji i Niemiec, a także innych państw zachodnioeuropejskich oraz podporządkowanie ich zarządzania organowi ponadnarodowemu (Deklaracja Schumana) doprowadziła do podpisania 18 kwietnia 1951 r. Traktatu ustanawiającego Europejską Wspólnotę Węgla i Stali (Traktat Paryski).
- Podpisany przez Francję, Niemcy, Włochy, Belgię, Holandię i Luksemburg wszedł w życie 23 lipca 1952 roku i miał obowiązywać 50 lat.
- Mając na uwadze rozszerzenie integracji europejskiej na nowe dziedziny gospodarcze, państwa członkowskie EWWiS w tzw. Rezolucji messyńskiej z 2 czerwca 1955 r., opowiedziały się za utworzeniem wspólnego rynku.
- Realizacją tej idei było zawarcie w Rzymie dnia 25 marca 1957 roku Traktatu o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej, który po ratyfikacji przez wszystkie państwa strony, wszedł w życie 1 stycznia 1958 r. (TEWG).
- Również w Rzymie podpisano w tym samym dniu Traktat o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Energii Atomowej (TEWEA).
- Po wejściu w życie traktatów rzymskich trwały ożywione prace nad różnymi inicjatywami i koncepcjami pogłębiania integracji europejskiej, zmierzające do nadania jej postaci organizacji międzynarodowej wyposażonej w osobowość prawną.
- **Na mocy Traktatu z Maastricht, podpisanego 7 lutego 1992 roku, utworzono Unię Europejską (TUE), który wszedł w życie 1 listopada 1993 roku.:**
 - 1) Organizacyjny wyraz integracji – „wspieranie się na trzech filarach”
 - a) sprawy gospodarcze i handlowe,
 - b) formowanie wspólnej polityki zagranicznej,
 - c) zintegrowane postanowienia dotyczące wymiaru sprawiedliwości i spraw wewnętrznych.
 - 2) Dalszy rozwój UE – 1 stycznia 1995 członkami Unii zostały Austria, Finlandia i Szwecja, od 1 maja 2004 r. Cypr, Czechy, Estonia, Litwa, Łotwa, Malta, Polska, Słowacja, Słowenia, Węgry, od 1 stycznia 2007 r. Bułgaria i Rumunia, od 1 lipca 2013 r. Chorwacja.
 - 3) Istotna zmiana traktatów konstytuujących Wspólnoty Europejskie i Unię Europejską w treści Traktatu Nicejskiego z 16 lutego 2001 r., który wszedł w życie 1 lutego 2003r. Traktat znacznie zreformował instytucjonalny ustrój UE.
 - 4) Najbardziej znaczące reformy ustrojowe w historii wspólnot Europejskich i Unii Europejskiej wprowadził Traktat z Lizbony z 13 grudnia 2007 r., który po długotrwałym procesie ratyfikacyjnym wszedł w życie 1 grudnia 2009 roku.
 - 5) Traktat z Lizbony dokonał następujących zasadniczych zmian statusu prawnego UE poprzez wyposażenie jej w osobowość prawną (mając zdolność prawną może

zawierać umowy międzynarodowe oraz wysyłać i przyjmować przedstawicieli dyplomatycznych).

- a) UE stała się jednolita spójną organizacją międzynarodową,
- b) obowiązuje w UE jednolity reżim prawny (prawa ponadnarodowego),
- c) z pierwszego filara wyłączono Euroatom, który pozostał odrębną wspólnotą.

2. System instytucjonalny Unii Europejskiej.

- Instytucje Unii Europejskiej.

- 1) Parlament Europejski:
 - a) jest podstawową instytucją przedstawicielską w UE, reprezentującą interesy wszystkich obywateli państw członkowskich,
 - b) liczba deputowanych (łącznie z przewodniczącym) nie może być większa niż 751 i kształtuje się jednomyślną decyzją Rady Europejskiej na wniosek Parlamentu Europejskiego. Polsce przyznano 50 miejsc.
 - c) wybory powszechne, bezpośrednie w głosowaniu wolnym i tajnym), na pięcioletnią kadencję,
 - d) **funkcja prawodawcza** wspólnie z Radą Europejską (akty prawodawcze o charakterze wiążącym – rozporządzenia, dyrektywy i decyzje),
 - e) PE może samodzielnie przyjmować zalecenia i opinie, które nie mają mocy wiążącej,
 - f) **funkcja budżetowa** wspólnie z Radą uchwalany budżet roczny UE,
 - g) **funkcja kontroli politycznej**, przede wszystkim nad Komisją Europejską,
 - h) **funkcja konsultacyjna** – zgoda PE na podjęcie decyzji przez Radę lub Komisję, albo obowiązek zasięgnięcia opinii przez te instytucje,
 - i) **funkcja kreacyjna** – powołanie Europejskiego Rzecznika Praw Obywatelskich, uczestniczenie w mianowaniu przez Radę członków Trybunału Obrachunkowego.
- 2) Rada Europejska jest mało sformalizowaną instytucją, wspomaganą przez to państwo, które sprawuje przewodnictwo w Radzie (Prezydencję):
 - a) jest najważniejszym ośrodkiem strategicznych decyzji politycznych w UE,
 - b) w skład Rady wchodzi szefowie państw lub rządów państw członkowskich, jej przewodniczący oraz przewodniczący Komisji Europejskiej,
 - c) kompetencje nie są ściśle określone, poza tymi które wskazano w traktatach,
 - d) decyzje podejmuje w drodze konsensusu – wstrzymanie się od głosu nie stanowi przeszkody w podjęciu jednomyślnej uchwały,
- 3) Rada Unii Europejskiej nazywana także Radą Ministrów:
 - a) jest zasadniczą wspólnotową instytucją prawotwórczą, która swoją pozycję dzieli w ograniczonym zakresie z PE i Komisją Europejską,
 - b) w jej skład wchodzi po jednym przedstawicielu ministerialnym z każdego państwa członkowskiego,
 - c) na posiedzenia musi się zbierać w składzie:
 - Rady do Spraw Ogólnych, przygotowującej posiedzenia Rady Europejskiej,
 - Rady do Spraw Zagranicznych, opracowującej działania zewnętrzne Unii, na podstawie kierunków określanych przez Radę Europejską,
 - d) funkcje:
 - prawodawcza – w świetle traktatów równorzędnie z Parlamentem przyjmuje wiążące rozporządzenia, dyrektywy i decyzje,
 - budżetowa – uchwała wspólnie z Parlamentem budżet roczny UE,
 - określania polityki i koordynacji w ramach Unii,
 - kreacyjna – po konsultacji z Parlamentem mianuje członków Trybunału Obrachunkowego i powołuje sędziów sądów wyspecjalizowanych,

- kontrolna – wykonuje kontrole przestrzegania przez państwa członkowskich aktów UE)

4) Komisja Europejska – instytucja najbliższa obywatelom Unii:

- a) jest inicjatorem polityki unijnej i reprezentantem interesów Unii,
- b) w skład KE wchodzi jeden obywatel z każdego państwa członkowskiego (27),
- c) kadencja pięcioletnia,
- d) funkcje:
 - strażnik prawa unijnego – stosowania prawa unijnego,
 - prawodawcza – samoistnie i niesamoistnie (współuczestniczenie w aktach przyjmowanych przez PE),
 - koordynacyjne (zgodnie z warunkami określonymi w traktatach),
 - wykonawcze (wprowadzanie w życie prawa pierwotnego i wtórnego UE),
 - zarządzanie programami unijnymi.
 - inicjowanie w zakresie rocznych i wieloletnich programów Unii,
 - reprezentowanie Unii na zewnątrz

5) Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej .

- a) obejmuje Trybunał Sprawiedliwości, Sąd i sądy wyspecjalizowane,
- b) generalna właściwość Trybunału Sprawiedliwości obejmuje **orzekanie**:
 - w zakresie skarg wniesionych przez państwa członkowskie lub osoby fizyczne albo prawne,
 - w trybie prejudycjalnym (wstępnym), na wniosek państw w sprawie wykładni prawa lub ważności aktów UE,
 - w innych sprawach przewidzianych w traktatachoraz **funkcję odwoławczą** – rozpatrywanie skarg wniesionych przeciwko orzeczeniom sądów wyspecjalizowanym.
- c) zasadnicze funkcje Sądu są podobne jak funkcje Trybunału;
 - rozpatrywanie skarg na bezczynność instytucji unijnych,
 - rozpoznawanie pytań prejudycjalnych przedkładanych w dziedzinach określonych w Statucie Trybunału Sprawiedliwości UE,
 - rozpatrywanie skarg przeciwko orzeczeniom sądów wyspecjalizowanych.
- d) Sady wyspecjalizowane spełniają jedynie funkcje orzeczniczą.

6) Europejski Bank Centralny:

- a) funkcja utrzymywania stabilności cen w państwach członkowskich UE,
- b) funkcja wspierania polityk gospodarczych w UE.

7) Trybunał Obrachunkowy sprawuje kontrolę rachunków UE i sporządza roczne sprawozdanie.

3. Porządek prawny Unii europejskiej.

- Prawo UE reguluje stosunki pomiędzy państwami członkowskimi, instytucjami unijnymi oraz osobami fizycznymi i prawnymi w państwach członkowskich,
- System źródeł prawa:
 - 1) źródła prawa pierwotnego;
 - a) traktaty unijne,
 - b) Karta Praw Podstawowych UE,
 - c) aneksy i protokoły do traktatów oraz umowy akcesyjne,
 - d) „zasady ogólne prawa” UE ; reguły niepisane, formułowane sukcesywnie przez Trybunał Sprawiedliwości, tzw. prawo sędziowskie.
 - 2) źródła prawa wtórnego;
 - a) prawo stanowione przez instytucje Wspólnoty Europejskiej i Unii Europejskiej,

- b) umowy międzynarodowe.
- Prawo traktatowe jako podstawowy składnik prawa pierwotnego UE:
 - 1) Traktat o Unii Europejskiej (TUE) i Traktat o funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) mają taką samą wartość prawną (moc),
 - 2) Karta Praw Podstawowych Unii Europejskiej stanowi o:
 - a) najważniejszych wolnościach i prawach obywateli UE,
 - b) prawach o charakterze politycznym, ekonomicznym, socjalnym i kulturalnym.
- Za zasady ogólne prawa UE można uznać:
 - 1) Zasadę autonomii prawa Unii – niezależności wobec porządków prawnych państw członkowskich,
 - 2) Zasadę pierwszeństwa prawa Unii – prymatu wobec prawa państw członkowskich,
 - 3) Zasadę skutku bezpośredniego prawa Unii w porządkach prawnych państw członkowskich – prawo UE jest stosowane bezpośrednio stosowane w państwach członkowskich.
- Akty wiążące prawa wtórnego UE:
 - 1) Rozporządzenia – adresowane do niezidentyfikowanych adresatów, obowiązują w całości, podlegają bezpośredniemu stosowaniu (nie wymagają aktów wykonawczych),
 - 2) Dyrektywy – są narzędziem harmonizowania i ujednolicania aktów prawa krajowego państw członkowskich (nie obowiązują bezpośrednio),
 - 3) Decyzje – akty o charakterze
 - a) konkretnym i indywidualnym (wiążą tylko konkretnych adresatów),
 - b) skutecznym wobec wszystkich podmiotów (wszystkich państw członkowskich).
- Akty niewiążące prawa wtórnego UE:
 - 1) Zalecenia i opinie – mogą być przyjmowane wtedy, gdy kompetentna instytucja uzna to za konieczne, mogą być kierowane zarówno do państw członkowskich, jak i podmiotów prawa krajowego,
 - 2) Uchwały – mają zwykle na celu inicjowanie działań o wiążącym charakterze.
- Zasada pierwszeństwa prawa traktatowego Unii nad prawem krajowym w stosunkach wewnętrznych.

Literatura: Jerzy Kuciński, red. *Zarys prawa*. Wyd. 8 Lexis Nexis. Warszawa 2010. Rozdz. VII.